

DEĞİŞEN KÜRESEL JEOPOLİTİKTE TÜRKİYE

Armağan KULOĞLU*

With the end of the Cold War, the state of theories of geopolitics 'defining coordinates of global hegemony', which referred to particular geographical divisions, has changed. The USSR enjoying the hold of the considerable part of the Heartland has collapsed giving way to the newly independent states. Besides the USA that has become to be defined as the country winning the Cold War, such power centers as the EU, Japan and China have made their presence to be felt in an increasing manner. In this period one of the states whose geopolitical position has undergone serious changes has been Turkey. The developments following the end of the Cold War opened the gates for an active Turkish foreign policy that is conscious of its position while making such an initiative imperative.

Giriş

Soğuk Savaş döneminde, iki odak göz önünde bulundurularak uygulanan dar kalıplı politikalar, Soğuk Savaş sonrası oluşan yeni politik, ekonomik, askeri ve sosyal kalıplara uymamış ve uluslararası sistemde belirsizliklere sebep olarak jeopolitik bir boşluk oluştuğu gözlenmiştir.

İki kutuplu sistemin sona ermesiyle birlikte, tüm ulusal güçlerini mensubu buldukları blok ve ideolojiye göre yönlendiren ve politikalarını da bu çerçevede şekillendiren devletler, karşılaştıkları yeni ve anî değişim sonrasında karşı karşıya kalacakları tehditlerin ne olduğu konusunda arayışlarını sürdürürken, sabit kalan şey devletlerin ulusal menfaatleri olmuştur.¹

Soğuk Savaş'ın sona ermesini müteakip dünyadaki tek süper güç olarak kalan ABD'nin ulusal hedefi, bu gücünü muhafaza etmek olmuş ve değişen konjunktüre bağlı olarak değişen ulusal menfaatleri çerçevesinde küresel ve bölgesel düzeyde politikalar belirleme ve uygulama arayışına girmiştir. Sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik

* E. Tümgeneral, ASAM, Jeopolitik ve Strateji Araştırmaları Başkanı

¹ Yılmaz Tezkan, 'Belirsizlikler ve Menfaat Çatışmaları Ortamında Türkiye', *Menfaatler Çatışması Ortasında Türkiye*, (Ülke Kitapları, Temmuz 2000), ss. 10-12.

Avrasya Dosyası, Jeopolitik Özel, Kış 2002, Cilt: 8, Sayı: 4, s. 5-21.

gücün önemli bir kısmını kaybeden Rusya Federasyonu ise politik, ekonomik, askeri, sosyal vb. tüm alanlarda yeniden yapılanma sürecini başlatmıştır. Rusya'nın bu süreci devam ettirirken dünyaya ilişkin jeopolitik yönelimleri şu şekilde özetlenebilir; Batı ile ilişkilerini yeni bir düzeye oturtmak; eski Sovyet, yeni bağımsız ülkelerle ilişkilerine öncelikli olarak önem vermek, diğer Asya devletleri ile ilişkilerini güçlendirerek bir anlamda dünyada güç dengelerini korumak ve Orta Doğu ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmek.²

Oluşan jeopolitik belirsizlikte söz konusu güçlerin jeopolitik arayışları ulusal menfaatleri doğrultusunda şekillenirken, bağımsızlığına kavuşan eski Sovyet ülkeleri ise köklü devlet geleneğine sahip olmamakla birlikte, kazandıkları bağımsızlığın bilincinde olarak ulusal menfaatlerini belirlemiş ve bu çerçevede politika üretmeye başlamışlardır. Söz konusu ülkeler bir yandan siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal yapılanmalarını sürdürürken diğer yandan sahip oldukları çerçevenin esnekliği ölçüsünde dış politika çizgilerini belirlemiş; kimi ülkeler Batı'ya yönelirken, kimileri ise Rusya ile yakın ilişkiler sürdürmeyi uygun ya da zarurî bulmuşlardır.

Bu dönemde jeopolitik tartışmalarda en çok vurgulanan bölge "dar anlamda Avrasya Bölgesi" yani Orta Asya, Kafkasya ve Hazar Bölgesi'ni içeren alan olmuştur. Bu bölge günümüz jeopolitik teorilerinde en çok önem verilen bölge olma özelliğini korurken, küresel güçler, küresel olmaya aday güçler ve bölgesel güçler de bölgeye ilişkin ekonomik, sosyal, siyasal vb. politikalarını ulusal niyet ve amaçları doğrultusunda, imkan ve kabiliyetleri ölçüsünde oluşturmuşlar ve uygulamışlardır.

Bu dönemde jeopolitik konumunda en büyük değişikliğe maruz kalan ülkelerden birisi de Türkiye olmuştur. 45 yıl boyunca Batı için bir kanat ülke rolü üstlenen Türkiye, 90'lı yıllardan itibaren cephe ülkesi konumuna gelmiştir. Din, dil, kültür, tarih vb. alanlarda bağları olan yeni bağımsız devletlere karşı model sorumluluğu taşıyan Türkiye, komşusu olduğu diğer ülke ve bölgelerle ilişkilerinde de fırsat ve tehdit çeşitliliği içinde politikalarını şekillendirme zorunluluğu içerisine girmiştir.

Çalışmada; 20. yüzyılın sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan yeni jeopolitik teorileri, 19. yüzyıl boyunca tartışılan ve uygulama sahası bulan teorilerden ayıran noktalar tartışılacak ve değişen jeopolitik ortam tanımlanmaya çalışılarak, bu ortamda Türkiye'nin bulunduğu konum küresel ve bölgesel düzeyde belirlenmeye çalışılacaktır.

² Servet Cömert, 'Jeopolitik ve Türkiye'nin Yer Aldığı Yeni Jeopolitik Ortam', *Jeopolitik*, İ. Yaşar Hacısalihoğlu (der.), sayı 1, Kış 2002, İstanbul, s. 25.

1. Jeopolitik Tartışmalarda Değişim

John Foster Dulles'in ifadesiyle 'tarafsızlığın gayri ahlaki'³ olduğuna inanılan iki kutuplu sistemin sona ermesiyle birlikte, 19. yüzyılın ortalarında ortaya atılan ve 20. yüzyılda devletlerin dünya politikalarında hayat bulan, kısaca coğrafyanın politikayı yönlendirmesi olarak tanımlanabilecek⁴ jeopolitiğe ilişkin teoriler, oluşan jeopolitik boşluğu doldurmak konusunda yeterli olmamıştır.⁵ Başka bir ifade ile iki kutupluluğun sona ermesi ve değişen konjunktüre bağlı olarak devletlerin dünya politikaları yerine bölge politikalarının⁶ önem kazanması sonucunda dünyaya 'egemen olmanın koordinatlarını belirleyen' teorilerin geçerliliği ve uygulanma sahaları bakımından bir gerileme söz konusu olmuştur.⁷ Bu gerilemede, devletlerin uzun vadeli politikaları hesaba katılmadığında, dünya politikası üretebilecek imkan ve kabiliyetlere sahip tek süper güç olarak ABD'nin kalmış olmasını ve bu dönemde bölge politikalarının öneminin artmasını da birer etken olarak gösterebiliriz.

SSCB'nin dağılmasından sonra teorilerin coğrafi bölümlere uyan durumu değişmiştir. Kalpgah bölgesinin önemli kısmını elinde tutan SSCB dağılmış, yeni bağımsız devletler ortaya çıkmıştır. ABD Soğuk Savaş'ı kazanan ülke durumuna geçerken, dünyada AB, Japonya, Çin gibi yeni güç merkezleri varlığını hissettirmeye başlamıştır.

.....
: **"Dünya egemenliğinin**
: **koordinatlarını**
: **belirleyen" jeopolitik**
: **teoriler günümüz süper**
: **gücü ABD'de hâlâ**
: **tartışılmaya ve devlet**
: **politikalarında hayat**
: **bulmaya devam**
: **etmektedir.**
.....

Bununla birlikte, 'dünya egemenliğinin koordinatlarını belirleyen' jeopolitik teoriler günümüz süper gücü ABD'de hâlâ tartışılmaya ve devlet politikalarında hayat bulmaya devam etmektedir. Bu teorilere örnek olarak gösterebileceğimiz en önemli tartışmalar arasında ünlü stratejist Prof. Zbigniew Brzezinski'nin Büyük Satranç Tahtası isimli eserinde çok net ifade ettiği "Avrasya'ya egemen olan dünyaya

³ Immanuel Wallerstein, *Jeopolitik ve Kültür*, (İstanbul, İz Yayıncılık, 1998), s. 37.

⁴ Suat İlhan, *Türkiye'nin Jeopolitik Konumu ve Türk Dünyası*, (Ankara, Atatürk Kültür Merkezi, 1999), s. 16.

⁵ Jeopolitik teoriler konusunda ayrıntılı bilgi için bkz: Colin S. Gray ve Geoffrey Sloan, *GEOPOLITICS, GEOGRAPHY and STRATEGY*, (Portland, Frank Cass), 1999.

⁶ Bölgesel yaklaşımla ilgili bir çalışma için bkz: Richard Falk, *Yırtıcı Küreselleşme*, (İstanbul, Küre Yayınları, 2001), ss. 83-104.

⁷ İlhan, *Türkiye'nin...*, s. 51.

egemen olur” savı gelmektedir. Bu dönemde jeopolitik tartışmalar arasında başta Samuel Huntington’un Medeniyetler Çatışması isimli eserinin özünü oluşturan, “21. yüzyılda büyük çatışmaların farklı medeniyetler arasında meydana geleceği” savı olmak üzere birçok tartışma yapılmıştır. Bu tartışmalarda dikkat edilmesi gereken nokta coğrafi etkenlerin basit bir fay hattı ile geçiştirilmesi ve “jeopolitiğin alt dalı olabilecek jeokültür vb. alanlara tâbi olmalarının daha uygun olacağıdır”.⁸

Brzezinski, 19. yüzyılda ortaya atılan fiziki coğrafyaya dayalı (kara hakimiyet ve kenar kuşak teorileri) teoriler ile kuvvete dayalı teorilerin (hava ve deniz) hangisinin öncelikli olması gerektiğini bir kenara bırakarak, öncelikle ABD’nin mevcut uluslararası sistemde sahip olduğu konum ve gücü tanımlamış, sonrasında ileri sürdüğü görüşlerinde Avrasya bölgesini temel alarak, ABD dış politikasını yönlendirecek vurgularda bulunmuştur.⁹

Brzezinski, küresel güç olan ABD için ana jeopolitik ödülün Avrasya olduğunu ifade etmekte ve Avrasya’nın önemini kısaca şöyle özetlemektedir: “Dünya olayları 500 yıl boyunca, bölgesel egemenlik için birbirleri ile mücadele eden ve küresel iktidar peşinde koşan Avrasyalı güçler tarafından belirlenmiştir. Şimdi Avrasyalı olmayan ABD, Avrasya’nın öncüsüdür. Asya ve Avrupa kıtalarından oluşan Avrasya, yerkürenin en büyük kıtası olup, jeopolitik bir eksendir. Avrasya, dünya nüfusunun yaklaşık % 75’i, enerji kaynaklarının dörtte üçü, yer altı ve yer üstü zenginliklerinin çoğunu ihtivâ etmektedir. ABD’den sonra en büyük altı ekonomik güç, altı silah üreticisi ve satıcısı Avrasya’dadır. Dünyanın GSMH’sinin % 60’ı Avrasya’da olup, gücü ABD’yi gölgede bırakmaktadır.”¹⁰

Daha önce Mackinder tarafından ortaya atılan *Kalpgah* teorisinin önemini bir kez daha yinelemesi yanında Brzezinski’nin savlarında önem verilmesi gereken bir diğer husus da, güç merkezlerini dikkate alarak, bunu eserinde ‘*jeostratejik oyuncular*’ ve ‘*jeopolitik mihverler*’ olarak ayırmasıdır.

Jeostratejik oyuncular: ABD’nin çıkarlarını etkilemek ve mevcut durumu değiştirmek amacıyla, sınırlarının ötesinde güç uygulama ve etkide bulunabilme yeteneğine ve ulusal iradesine sahip olan

⁸ İlhan, *Türkiye’nin...*, s. 118.

⁹ Jeopolitik teorilerdeki bu ayrım için bkz: Suat İlhan, *Jeopolitik Duyarlılık*, (Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989), ss. 28-30.

¹⁰ E. Gn. Korkmaz Tağma, *Yeniden Yapılanma Kuralları, Jeopolitik, İstihbarat ve Strateji*, (İstanbul, TİMAŞ Yayınları, 2. Baskı, 2001), ss. 150-151.

.....
: **90'lı yılların başından**
: **beri dünyanın mâruz**
: **kaldığı değişim**
: **göstermektedir ki,**
: **sorunlar artık sadece,**
: **ekonomik, sadece siyasal**
: **ya da sadece askeri**
: **kaynaklı olmamaktadır;**
: **ilişkiler ve çatışmalar**
: **karmaşık bir hâl almıştır.**
: .....

devletlerdir. Bunlar; Fransa, Almanya, Rusya, Çin ve Hindistan'dır. İngiltere, Japonya ve Endonezya çok önemli ülkeler olmalarına rağmen, jeopolitik oyuncular olarak nitelendirilmemektedir.

: *Jeopolitik mihverler:* Önem-
: leri, güç ve motivasyonlarından
: değil, daha çok hassas konum-
: larından ve potansiyel olarak
: saldırıya açık olmalarından
: dolayı, jeostratejik oyunculara

çeşitli avantajlar sağlayabilecek devletlerdir. Bunlar; Ukrayna, Türkiye, Azerbaycan, İran ve Güney Kore'dir. Ancak, Türkiye ve İran aynı zamanda, sınırlı kapasiteleri dahilinde belirli ölçülerde jeostratejik oyuncu olarak da etkin olabilirler.¹¹

21. yüzyılda, dünyanın alacağı düzende önemli ve/veya etkili güçlere ilişkin vurgular, teorilerin tartışma zemininde önemli olmakla birlikte, dünyanın karşılaşacağı sorunların çok daha karmaşık olacağı açıktır ve bu nedenle jeopolitiğin çok boyutlu olarak tüm unsurlarıyla birlikte göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

"Belirsizlikler dönemi" olarak tanımlanabilecek Soğuk Savaş sonrasında küresel ya da yerel olsun, tehdidin ne olduğu ve/veya nereden kaynaklandığı sorusu önem kazanmıştır. 21. yüzyılda dünyanın karşı karşıya kalacağı en önemli tehdidin terörizm, köktendincilik, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, kitle imha silahlarındaki artış ve bu silahların serbest dolaşımı, etnik milliyetçilik vb. alt başlıklarla tanımlanabilecekken, bu tehdit unsurlarının kaynağı ve bunlarla nasıl mücadele edileceği konusu netlik kazanmamıştır.

90'lı yılların başından beri dünyanın maruz kaldığı değişim göstermektedir ki, sorunlar artık sadece, ekonomik, sadece siyasal ya da sadece askeri kaynaklı olmamaktadır; ilişkiler ve çatışmalar karmaşık bir hâl almıştır. Yeni ortaya çıkan devletlerin savunmadan ziyade güvenlik gereksinimleri önem kazanmıştır. Silahlı çatışmaları ve sorunları çözümede kullanılan eski yöntemler küreselleşme nedeniyle artık işlevini kaybetmişken, yine küreselleşmenin etkisiyle bir çok çatışma ve sorunlar eskiden olmadığı kadar çözülebilebilir olabilmektedir.

¹¹ Zbigniew Brzezinski, *Büyük Satranç Tahtası*, (İstanbul, Yön Matbaacılık, Mayıs 1998), ss. 31-54.

Yves Lacoste'un 1993'te yayınladığı Jeopolitik Sözlük'te "Jeopolitik Problemler" olarak ifade ettiği¹² yeni sorunlar demeti jeopolitiğin tüm unsurlarıyla değerlendirilmesinin zorunluluğunu bir kez daha ve net bir şekilde ortaya koymuştur.

2. Değişen Küresel Jeopolitikte Türkiye

Türkiye, yeryüzünde işgal ettiği coğrafi konumu ve bundan kaynaklanan jeopolitik durumu ve değeri açısından dünyada bir benzeri daha bulunmayan çok kritik bir bölgede yer almaktadır. Çevresinde zengin petrol bölgelerinin bulunması, egemenliği altındaki İstanbul ve Çanakkale boğazları, kontrol altında tutabileceği Doğu ve Orta Akdeniz, Ege Denizi, Karadeniz; istikrarsızlık alanları olan Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu bölgeleri, üç kıtayı birbirine bağlayan coğrafi konumu ve Müslüman olmasına rağmen laik demokratik yapısı, Türkiye'yi bir kilit ve aynı zamanda bu kilidi açabilecek bir anahtar ülke durumuna getirmektedir. Bu konum; ülke güçlü olduğu zaman bir jeopolitik güç, zayıf olduğu zaman ise bir jeopolitik güçsüzlük olarak kendini göstermektedir.

Türkiye toprakları üzerinde yedi bin yıldan beri çok çeşitli devletler ve medeniyetler yaşamıştır. 1071'den itibaren de bu topraklarda Türkler yaşamaktadır ve bugün de bu toprakların sahibi Türkiye Cumhuriyeti'dir. Türkiye Cumhuriyeti'nden önce Osmanlı İmparatorluğu, ondan önce Selçuklu İmparatorluğu ve ondan evvel birçok devlet ve onların halkları bu topraklar üzerinde yaşamıştır. Anadolu'yu kontrol eden güçler çevresindeki bölgeleri hakimiyet altına almış ve oralara hükmetmiştir. Buna karşılık Anadolu devletleri başka güçlerin hakimiyetine girmemiştir. Bu durum, Anadolu toprağının tarihin her döneminde jeostratejik ve jeopolitik önem arz ettiğini göstermektedir. Bu topraklarda yaşayan devlet ve uluslardan hangisi olursa olsun bunların hepsi, yaşadıkları zamanlardaki Anadolu'nun yukarıda ifade edilen jeopolitik gücünün veya güçsüzlüğünün etkisi altında kalmıştır.

Türkiye, konumu ve yapısı itibarıyla bir çok değerlerin sınır olduğu, kesiştiği veya örtüştüğü bir ülke durumundadır. Asya ile Avrupa'nın sınırı Türkiye'den geçmektedir. Yakın tarihe kadar NATO ile Varşova Paktı'nın sınırını oluşturmuştur. Çok partili sistemden tek partili sistemlere, liberal ekonomik sistemlerden devletçi ekonomik sistemlere ve hatta batı kültüründen doğu kültürüne geçiş noktasındadır. Bu nedenlerle, Türkiye coğrafyası üzerinde her anlamda ve her alanda zayıf toplumların yaşama şansı yoktur.¹³

¹² Cömert, 'Jeopolitik...', s. 19.

¹³ E. Tümçü, Armağan Kuloğlu, ' 21. Yüzyılın Başlangıcında Türkiye'nin Değişen Etki ve İliği Alanları', *Stratejik Analiz*, Cilt 1, Sayı 10, Şubat 2001, s. 67.

Türkiye, jeopolitik ve jeostratejik konumu itibariyle; dünyanın en önemli petrol rezervleri, su yolu, ticari ulaşım hatlarını içeren, büyük devletlerin menfaat çatışmalarının yaşandığı Avrasya'nın kalbinde laik, demokratik yapısı ile bir istikrar adası olarak yer almaktadır. Bölge ülkeleri, komşuları ile tarihten gelen çok önemli ortak değer ve bağları bulunmaktadır.

SSCB'nin yıkılmasından sonra gelişen olaylar, uluslar arası boyutta algılanan terör tehdidinde karşı ortak mücadele, Ortadoğu'da gelişen olaylar, Türkiye'nin AB-ABD çatışan politikalarında etken faktör olarak yer alması, yeni oluşturulmaya çalışılan Avrupa'nın güvenlik mimarisinde Türkiye'nin vazgeçilmez rolü ve Türkiye'nin sahip olduğu silahlı kuvvetler Türkiye'yi bölgesel politik ve güvenlik konularında öne çıkarmaktadır.

Türkiye'nin küresel boyuttaki jeopolitik konumu genel hatlarıyla bu şekilde çizilebilirken, bu küresel jeopolitikteki yerinin daha iyi anlaşılabilmesi için, içinde bulunduğu ve komşu olduğu coğrafyalar için ne ifade ettiği ve yine bu coğrafyalar ve üzerindeki devletlerin Türkiye için nasıl bir anlam ve önem teşkil ettiğinin açıklanması büyük önem taşımaktadır.

Kafkasya- Orta Asya (Avrasya)

Günümüzün jeopolitik ortamında, 'bölge' üç sebepten dolayı büyük önem taşımaktadır; Birincisi yirminci yüzyıl politikalarını büyük ölçüde etkileyen jeopolitik teorilerde işgal ettiği yer; ikincisi dağılan SSCB'den sonra Rusya Federasyonu ile gelişen güç Çin arasında oluşan boşlukta bulunuşu; üçüncüsü bütün unsurları ile (dil, din, tarih, örf-adet-gelenek, folklor, sanat...) Türk kültür çevresine dahil bulunması.¹⁴ Orta Asya ve Kafkasya'da bağımsızlıklarını kazanarak uluslararası ilişkilerin birer sujesi haline gelen devletler, küresel ve bölgesel güçlerin ilgi odağı olmuştur. Küresel ve bölgesel güçler, bölgenin sahip olduğu doğal kaynaklardan yararlanarak zenginliklerini artırmayı ve yine bölgenin bulunduğu stratejik konumdan yararlanarak etki alanlarını genişletmeyi ve güçlendirmeyi kendilerine hedef olarak seçmişlerdir. Bölge ülkelerinin sahip olduğu petrol ve doğalgaz rezervlerinin Batı pazarlarına taşınması hem bu ülkelerin hem de Batı'nın istediği bir konu olmuş ve yine bu noktada Türkiye sahip olduğu jeostratejik ve jeopolitik önemi nedeniyle hem Batı, hem de bölge ülkelerince tercih edilebilecek bir ülke olmuştur.

¹⁴ İlhan, *Türkiye'nin...*, s. 37

Türkiye, diğer rakiplerinde bulunmayan dil, din ve tarih ortaklığı gibi büyük avantajlara sahip bulursa da; ülkenin ortaya çıkan konjonktüre hazırlıksız yakalanması ve potansiyelden reele geçişte, devletin ekonomik ve siyasi imkanlarının kısıtlılığı gibi nedenlerle 1993 sonrasında bu ülkelerle ilişkileri "mutlak" olarak artarken "nispi" olarak azalma göstermiştir.¹⁵ Bu meyanda Türkiye'de 1994 Nisan'ında ve 2001 Şubat'ında yaşanan ekonomik krizlerin olumsuz etkileri hem bu bölgede, hem de Balkanlarda kayıplara yol açmıştır.

Batılı ülkeler bölgenin önemini çok iyi bilmesine karşın, bölgeye ilişkin net bir politikanın oluşturulduğunu söylemek zordur. Brzezinski'nin ortaya attığı tartışmalarla önemi teorik olarak netleşen bölgeye, ABD'nin verdiği önemin fiili anlamda gerçekleşmesi 11 Eylül sonrasında belirginleşmiş ve tartışma götürmez bir hâl almıştır. ABD senatörü Joseph Liberman'ın "Orta Asya'ya yeterince önem vermemenin bedelini ağır bir şekilde ödedik ve bir daha böyle bir şey olmasına izin vermeyeceğiz."¹⁶ şeklindeki açıklaması ABD'nin bundan sonra bölgeye ilişkin politikasını etkinleştireceğinin en önemli ipuçlarından biri olmuştur. Washington, uluslararası terörle mücadele sürecinde ilk olarak Taliban ve El-Kaide'nin yerleştiği Afganistan'a bir operasyon başlatmaya karar vermiş, bu noktada da eski Sovyet toprakları, özellikle de Orta Asya ülkeleri ABD üsleri için en uygun bölge olmuştur.

Çin, Doğu Asya'da hakim bir güç olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır ve ABD ile çok önemli ekonomik işbirliği içindedir. Bu işbirliğinin ABD-Çin siyasi ilişkilerine de olumlu yansıdığı görülmektedir. Halen ekonomik güçlenme ve dünyaya açılma programı uygulayan Çin'in yakın zamanda bölgede büyük bir askeri güç olarak hareket etmesi beklenmektedir.

11 Eylül 2001 sonrasında Afganistan'daki girişimleri ile "Avrasya'nın dışında yer alan bir güç" olarak ABD'nin Asya'ya yerleşmesi; Çin, Rusya Federasyonu ve Hindistan arasında oluşmakta olan stratejik üçgeni zayıflatmıştır. Bugün bu üç ülkenin ayrı ayrı ABD ile ilişkilerinin gelişmekte olduğu görülmektedir.

Yine 11 Eylül sonrasında, Irak krizinden istifade ederek nükleer programını devam ettiren Kuzey Kore'nin yeni bir kriz merkezi olma yolunda mesafeler katettiğini, İran ve Pakistan'ın uyguladığı politika

¹⁵ Ahmet T. Kuru, 'Türkiye'nin Orta Asya'ya Yönelişi: Dokuz Asır Sonra Politika Değişimi', Mim Kemal Öke, (der.), *Geçiş Sürecinde Orta Asya Türk Cumhuriyetleri*, s. 144.

¹⁶ Jean-Christophe Peuche, "Central Asia: U.S. Military Build up Shifts Spheres Of Influence", *Radio Free Europe* <http://www.rfrl.org/nca/features>

sonucunda tecrit edildiklerini ve Irak'taki gelişmelerden sonra yeni dönemde muhtemel kriz alanlarının oluşturabilecekleri değerlendirilmektedir.

Avrupa'nın bölge politikasına baktığımızda ise, ortak bir dış politikanın olmadığı görülmektedir. Avrupa'nın bölgeye ilişkin politikasının ABD ile hareket edilerek ya da Türkiye üzerinden gerçekleştiğini söylemek mümkündür.¹⁷ Burada vurgulanması gereken nokta, ABD'nin ve genel anlamda Batı'nın bölge ile ilişkilerini sürdürürken, bunu farklı düzeylerde devretmek isteyeceği bir müttefik arayışı içinde olmak isteyeceğidir. O da bölge ile tarihi, dini, kültürel bağları olan, NATO üyesi Türkiye'dir. Batı'nın bölgeye ilişkin öncelik sıralaması değişse dahi, bu durum ABD'nin ve genel anlamda Batı'nın bölgeye olan coğrafi uzaklığını değiştirememektedir. Teknolojik olarak mesafeler aşılrsa bile maliyetin göz önünde tutulması Türkiye'nin bölgedeki önemi ve konununun daha iyi anlaşılmasına imkan yaratmaktadır. Ancak AB tarafından bu değerlendirmenin tam olarak farkına varıldığını ve Türkiye ile ilişkilerinde bu durumu dikkate aldıklarını söylemek mümkün değildir.

Balkanlar

Geçmişte Anadolu'nun güvenliğinin ileriden sağlanması ve Avrupa'nın içlerine ulaşmada "köprübaşı" işlevini gören Balkanlar; günümüzde de, Türkiye'nin uzaktan güvenliğinin sağlanması açısından önemini korumaktadır.¹⁸

Balkan ve Anadolu yarımadalarını birbirinden ayıran, fakat aynı zamanda bu iki yarımadaı birbirine bağlayan Türk Boğazları, Trakya ile birlikte bütün Balkan yarımadasını Türkiye için kritik bir savunma bölgesi durumuna getirmiştir. Türklerle ortak tarih ve kültür değerlerini paylaşan ve kuzeyde Moldova'dan, güneyde Yunanistan'a kadar bütün Balkan ülkelerinde yaşayan Türk azınlıklar olduğu gibi, sadece Türkiye'ye ilgi ve bağlılık duyan 8.500.000 nüfusa sahip Balkan Müslümanları da Balkanlar'ın Türkiye için taşıdığı önemin bir başka boyutunu sergilemektedir.¹⁹ Balkanlarla bu bağları paylaşan Türkiye'nin, bölgede barış ve istikrarın temini için aktif politikalar izlemesi kaçınılmaz olmakla birlikte, Türkiye'nin dışarıda bırakıldığı bir

¹⁷ Emin Gürses, 'Kafkasya'da Uluslararası Rekabet', *Avrasya Dosyası*, Azerbaycan Özel, İlkbahar 2001, Cilt 7, Sayı 1, Ankara, ss. 269-270.

¹⁸ Osman Metin Öztürk, 'Türk Dış Politikası'nda Balkanlar', içinde *Balkan Diplomasisi*, Ömer Lütem, Birgül Demirtaş Çoşkun (der.), (Ankara, ASAM Yayınları, 2001), s. 4.

¹⁹ Cömert, 'Jeopolitik...', s. 27.

ve Türkiye ile olan meselelerini tâviz vermeden kendi lehine çözmek istemektedir. Yunanistan ayrıca Türkiye'nin AB'ye girme hassasiyetlerinden istifade ederek Türkiye ile olan problemlerini AB platformuna taşımış ve bu problemleri, Türkiye ile Yunanistan arasında olmaktan çıkartmış, Türkiye ile AB arasındaki problemler haline getirmiştir.

Orta Doğu

Orta Doğu; çeşitli uygarlıkların boy attığı, farklı kültürlerin kaynaştığı, Doğu ve Batı, Kuzey ve Güney, gelişmiş veya az gelişmiş ulusların az veya çok bulunduğu, fakat çatışmaların uyumsuzlukların hiç eksik olmadığı Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının birleştiği, Türk Boğazları vasıtasıyla Karadeniz'i Akdeniz'e, Süveyş Kanalı ile de her iki denizi Hint Okyanusu'na bağlayan stratejik konumda bir bölgedir.

Orta Doğu'nun stratejik değerleri;

- Dünyada bilinen petrol rezervlerinin % 65'i bu bölgededir.
- Üç kıtayı birleştiren kara ve demiryollarının düğüm noktasıdır.
- Deniz ticaret yolları ve geçitlerinin büyük kısmını kontrol eder.
- Tarihin en zengin kültür hazinelerine sahiptir.
- Tek Tanrı'lı dinlerin doğduğu bölgedir.²³

Bugün, Orta Doğu'nun stratejik konumu, Soğuk Savaş dönemine göre oldukça farklılaşmış durumdadır. İki kutuplu dünya düzeninde Afganistan da dahil olmak üzere Güney Asya ve Orta Doğu süper güçlerin önemli bir rekabet alanı olmuş iken Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte bölgenin jeopolitik parametrelerinin algılamaları da değişmiştir. Ayrıca parametrelerde çeşitliliğin arttığı da görülmektedir. Bu parametreler sıralandığında devletler; radikal, geleneksel, otokratik, demokratik, ABD yanlısı veya karşıtı gibi özelliklerle tanımlanmaktadır.

11 Eylül öncesinde ABD'nin Orta Doğu politikasındaki esas etkenlerin; petrolün ve bu petrolün ulaşımını sağlayan yolların ve Basra Körfezi'nin güvenliği ile İsrail'in güvenliği olduğu değerlendirilirken, 11 Eylül sonrasında; Orta Doğu'nun kitle imhâ silahları²⁴ deposu haline gelmesinin önlenmesi ve terörün kaynağı haline gelmesine mâni olunması boyutlarının da ortaya çıktığı görülmektedir.²⁵ Buna ilâve olarak;

²³ Cömert, 'Jeopolitik...', ss. 32-33.

²⁴ Bu konuda ayrıntılı bir çalışma için bkz: A. Serdar Erdurmaz, *Ortadoğu'daki Kitle İmha Silahları, Silahların Kontrolü ve Türkiye*, (Ankara, Ümit Yayıncılık), 2003.

²⁵ Armağan Kuloğlu, '11 Eylül Sonrası Değişen Dengeler Çerçevesinde Türkiye'nin Irak Politikası', *Ankara Çalışmaları*, (Ankara, ASAM Yayınları, Eylül 2002), s. 11.

Irak'ın dünya petrol rezervlerinin yüzde 11'ine sahip olması, 'Saddam rejiminin' sebep olduğu harplerle bir yandan kendi halkını kötü şartlarda yaşamaya mahkum ederken, diğer yandan bölgeye istikrarsızlık yayması gibi nedenler ABD'nin Orta Doğu politikasını yeniden gözden geçirmesi ihtiyacını doğurmuş ve Irak'a askeri müdahale söz konusu olmuştur.

Türkiye'nin Orta Doğu ülkeleri ile tarihten gelen ortak değerleri, geniş ekonomik ve politik çıkarları bulunmaktadır. Türkiye; gerek bu özellikleri, gerekse konumu ve sahip olduğu gücü nedeniyle Orta Doğu'nun yeniden şekillenmesinde evvelce de belirtildiği üzere jeopolitik mihveri teşkil etmekte, belirli ölçüde de jeopolitik oyuncu karakterinde bulunmaktadır.

Özellikle 1990'lı yılların başından itibaren bölgede Saddam rejiminin sebep olduğu yıkım göz önüne alındığında; Türkiye'nin politik, ekonomik, güvenlik ve sosyo kültürel alanda çıkarlarının oldukça olumsuz etkilendiği ve güvenliğinin tehdit altına girdiği görülmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin herşeyden önce bir bölge ülkesi olarak, ABD ve uluslararası unsurların Irak'a ilişkin politikalarının dışında kalmaması, aktif belirleyici rol üstlenecek şekilde müdahil olması hayati önemde görülmektedir.

Orta Doğu bölgesi Türkiye açısından politik bir bütünlük göstermemektedir. Gerek uluslararası sistemden kaynaklanan gelişmeler, gerekse bölgesel sorunlar etrafında odaklanan siyasal çatışma ve uzlaşmalar gelecekte de sürecektir. Bu bağlamda ABD, bölgesel politikaları belirleyicilik rolünü sürdürecektir. Yine aynı düzlemde Irak'ın konumu ile Arap- İsrail anlaşmazlığı ana eksenini oluşturacak, Türkiye ise kendisini ayrıca su konusunu da içeren farklı politik gelişmelerin içinde bulabilecektir.

Türkiye, Balkanlar'a ve Kafkaslar'a yönelik olduğu gibi, tarihi ve kültürel bağları ile Orta Doğu'da mevcut sorunların çözümüne de katkı sağlayabilecek bir konumdadır. Bölgede sağlanabilecek devamlı ve adil bir barış, başta kitle imhâ silahları olmak üzere silahlanmaya ayrılan kaynakların, halkların refahı ve mutluluğuna katkıda bulunulmasına imkân sağlayacaktır. Türkiye'nin konumu bu yönde de aktif girişimlerde bulunmasına imkân vermektedir.²⁶

²⁶ Beyaz Kitap, (Ankara, Milli Savunma Bakanlığı, 1998), s. 7.

Batı

Türkiye'nin ABD ve Avrupa olmak üzere ikili sacayağına dayandırılabilir Batı'ya bakışı, Cumhuriyet'in kuruluşundan beri amaçlanmış bir yol, bir hedef iken, Batı'nın Türkiye'ye bakışının ülkenin bulunduğu jeopolitik konum çerçevesinde ve doğrultusunda şekillendiğini söylemek mümkündür.

45 yıl boyunca Batı'ya yönelik Sovyet tehdidine en yakın ülke olarak kanat rolü üstlenen Türkiye'nin söz konusu tehdidin ortadan kalkmasıyla beraber, Batı'nın gözündeki eski önemini yitireceği tartışmaları yapılmıştır. O dönemin uluslararası konjonktüründe Varşova Paktı'nın dağılması ve Sovyetler'in çökmesiyle Batı'nın geleneksel muhalifinin ortadan kalkması, Türkiye'nin Batı için önemini azalması endişesini beraberinde getirmiş ise de, Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan yeni tehdit ve risklerin Doğu ve Güney'den geliyor olması, Türkiye'nin bu tehditleri karşılayan bir cephe oluşturması ve birçoğu Türkiye ile tarihi, kültürel vb. bağları olan yeni cumhuriyetlerin ortaya çıkması Türkiye'ye, Batı gözünde stratejik önemini 'yeniden kazanma' fırsatını vermiştir. Diğer taraftan Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu'daki istikrarsız durum, Türkiye'nin bu bölgelerdeki istikrarsızlık kaynaklarından etkilenebilecek hassas konumunun yanı sıra bu bölgeleri etkileme imkân ve kabiliyeti, Türkiye'nin stratejik önemini daha da artırmıştır.

Türkiye'nin gerek Balkanlar, gerek Orta Doğu ve gerekse de Kafkasya ve Orta Asya'ya yakınlığının imkân verdiği önemli konumu Batı'nın Türkiye'siz bir Ortadoğu, Kafkasya, Balkanlar ve hatta Rusya politikası olamayacağını göstermektedir.²⁷

Batı için tartışılmaz önemi olan petrol ve doğalgaz kaynaklarına ulaşmada Türkiye en önemli enerji güzergahlardan biri konumundadır. Yine Orta Asya- Kafkasya, Orta Doğu ve Balkanlar'dan kaynaklanabilecek istikrarsızlıkların çözümünde Türkiye en yakın ve güvenilir müttefik olduğunu Soğuk Savaş döneminde ve sonrasında göstermiştir.

Avrupa'da oluşmakta olan Yeni Güvenlik Mimârisi de Türkiye'siz düşünülemez. Türkiye, Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi, Yeni Avrupa Güvenlik Mimarisinin oluşumunda da hayati bir rol oynama durumundadır. Yeni AGSK içinde Türkiye'nin sorumluluklarının ve haklarının paralel olması gerekmektedir. Türkiye'nin AB'nin girişeceği operasyonlara katılımı, ancak plânlama ve karar alma sürecine kesintisiz katılımı suretiyle mümkün olabilir.²⁸ Ancak bu konuda gerçekleşen

²⁷ Graham Fuller, Ian O. Lesser, *Turkey's New Geopolitics: from the Balkans to Western China*; (Boulder, Co: Westview, RAND, 1993).

²⁸ Nezih Çakar, ' 21. Yüzyıl Başında Dünya ve Türkiye'nin Stratejik Vizyonu', Harp Akademileri, 7 Aralık 1999.

yeni anlaşmada AGSP'nin sadece Malta ve Kıbrıs'ta kullanılmayacağına belirtilmesi ile yetinilmiştir. Bu konunun tam olarak gerçekleşmesi için Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini beklemek Türkiye'nin çıkarları açısından sakıncalı olabilecektir.

Batı (AB) için; daha fazla demokratikleşmiş bir Türkiye tercih edilmektedir. Zira; bu sayede Batı kurumları ve uluslararası kurum, kuruluş ve organizasyonlar Türkiye üzerinde daha etkili olabilecektir. Bir anlamda Avrupa daha az para harcayarak Türkiye üzerinde demokrasi, insan hakları söylemleri ile daha etkili olabilecektir.

Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin yakın bir gelecekte gerçekleşmesi mümkün görülmemektedir. Bunun başlıca sebeplerinin; ekonomik yetersizlik, insan hakları ve demokratikleşme bahaneleri gibi açıktan ifade edilenlerin yanında kültür farkı, nüfus ve artış hızının fazlalığı, coğrafi büyüklük ve bölgesel risk faktörleri ile "öteki" kavramının etkisinin olduğu bilinmeli ve değerlendirmeler bu faktörler göz önüne alınarak yapılmalıdır.

Bush yönetiminin iktidara gelmesi ile ABD'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde; doğal olarak oluşan 'dünyadaki tek süper güç' konumunu sağlamlaştırmak ve dünyaya bunu tescil ettirmek maksadıyla politika izlediği görülmektedir. Bu meyanda 11 Eylül olayı, ABD'ye bir yandan uyguladığı politikaların(kısaca zengin daha zengin, fakirin daha fakir olduğu- küreselleşme, liberalleşme politikaları) yanlışlığı konusunda ikâz olurken, bir yandan da ABD'nin 11 Eylül'ü tüm alanlarda(AB, NATO, Orta Asya politikası, Ortadoğu politikası, Irak krizi oluşturma, ABD-Çin ilişkileri, ABD-Rusya ilişkileri vs.) kendi politikalarını oluşturma ve hegemonyasını güçlendirme konularında kullandığını görüyoruz.

Türkiye'nin ABD ile olan ilişkilerinde zaman zaman inişler çıkışlar görülmüş ise de, genelde karşılıklı çıkar anlayışı ile dengeli bir politika izlenmektedir. ABD, gerek AB'ye giriş sürecinde ve gerekse terörle mücadelede, bir stratejik ortak olarak desteğini devam ettirmektedir. ABD'nin Türkiye'ye olan bu ilgisi, Türkiye'nin jeopolitik konumundan ve ABD'nin bölgedeki güvenlik çıkarlarından kaynaklanmaktadır.

ABD'nin bu politikalarına karşı Avrupa'da Fransa ve Almanya liderliğinde (AB) yeni bir kutup oluşturulması, BM'nin (BM Güvenlik Konseyi'nin) güçlendirilmesi, bir anlamda ABD politikalarını sınırlayıcı rol kazandırılması, çalışmalarına göze çarpmaktadır.

Irak krizinde NATO'nun 4. maddesi gereğince Türkiye'nin savunma gücünün artırılması kapsamında NATO'da Fransa, Almanya ve Belçika'nın girişimi ile bir yerde Türkiye kullanılarak, AB'nin (Fransa ve Almanya) ABD'ye karşı politikalar izlediği görülmektedir.²⁹

²⁹ 'NATO'da Fransız İnadı', *Hürriyet*, 13 Şubat 2003.

Önümüzdeki dönemde bir taraftan ABD'nin hegemonyasını devam ettirebilmeye yönelik politikalarına devam edeceği, diğer taraftan da AB, Çin ve Rusya'nın bu politikaların gücünü kırarak ABD karşıtı politikaları girişeceği beklenmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak, değişen küresel jeopolitikte Türkiye'nin öneminin daha da arttığı söylenebilir. Türkiye'nin jeopolitik önemi; bir yandan dünyanın ekonomik ve politik çıkarlarının çatıştığı bölgenin ortasında ve içinde yer almasından, diğer yandan Türkiye'nin gücünden kaynaklanmaktadır. Türkiye, mevcut konumu ve bölge ülkeleri ile tarihten gelen sosyo kültürel ortak değerleri ile başta ABD olmak üzere büyük devletlerin kendi yanında görmek istediği bir ülke konumunda bulunmaktadır.

Büyük milli menfaatlerin çatıştığı ve yoğun stratejik sorunların mevcut olduğu bölgelerin odağında bir istikrar unsuru olarak yer alan Türkiye, tarihin ve içinde bulunduğu jeostratejik ve jeopolitik konumun kendisine yüklediği görev ve sorumlulukların bilincindedir. Türkiye, bölgesinde ve dünyada barış ve istikrarın temin edilmesi ve yaygınlaştırılması çabaları çerçevesinde, Birleşmiş Milletler ve NATO'nun barışı koruma görevlerine Somali'de, Bosna- Hersek'te, Arnavutluk'ta, Kosova'da, Gürcistan'da, El-Halil'de ve daha birçok örnekte görüldüğü gibi aktif olarak katılmaktadır. Aynı anlayış çerçevesinde Balkanlar'da Güney Doğu Avrupa Barış Gücü kurulması yönündeki çabalara öncülük etmektedir. Barış için Ortaklık ve Orta Asya ülkelerinin NATO sistem ve usullerine uyumu yönündeki gayretlerine yardımcı olmakta, eğitim tesislerinde kendilerine eğitim imkânı sağlamaktadır. Bu anlayışla Barış için Ortaklık Eğitim Tesisini de hizmete sokmuştur.

Dünya hızla yeniden kutuplaşma dönemine girmiştir. Muhtemel Irak müdahalesi ABD, AB, bu kapsamda Fransa-Almanya miğferinin oluşumu, BM, BM Güvenlik Konseyi'nin etkinliği, NATO gibi politik ve güvenlik sistemlerinin gelecekteki etkinliğini yönlendirebilecek mahiyette görülmektedir.

20. yüzyılda biri 1. Dünya Savaşı sonunda, diğeri 2. Dünya Savaşı sonunda olmak üzere ABD önderliğinde iki defa 'yeni bir dünya düzeni' kurulması teşebbüsleri olmuştur. 11 Eylül olayları ertesinde yeni bir dünya düzeni kurulması gayretlerinin bundan öncekilere nazaran daha fazla zaman alacağı anlaşılmaktadır.

Irak krizi sonrasında yaşanan siyasi, askerî ve ekonomik gelişmelerle dünyada ABD yanında; AB, Rusya Federasyonu, Çin ve Japonya gibi

güç merkezlerinin şekil verdiği çok kutuplu ve çok boyutlu dengelerin oluşacağı beklenmektedir.

Türkiye, ABD'nin yeni stratejik önceliği olan Avrasya'nın merkezinde bulunmaktadır ve tarihi, etnik, dini, sosyo kültürel ortak değerleri ile Avrasya'da öncü ve temel güçlerden biridir. Bu nedenle, yeni dönemde Türkiye, ABD'nin Orta Doğu'yu da içine alan Avrasya bölgesinde 'ABD'nin yanında görmek istediği' taraf olmaktadır. Bu da Türkiye'nin jeopolitik önemini artırmaktadır. Ancak ABD ve diğer güçlerle ilişkilerde 'uluslararası ilişkilerde dostlukların değil, menfaatlerin rol oynadığı' gerçeği daima göz önünde tutulmalıdır.

Yeni dönemde demokrasi, barış, istikrar ve piyasa ekonomisinin hakim olması beklentileri yanında; tarihi, etnik, ırkçılık, terörizm, yayılmacılık ve köktendincilik, göç, açlık, gelir adaletsizliği gibi nedenlerden kaynaklanan mahallî ihtilaf, çatışmalar ve milliyetçilik akımlarından kaynaklanan ciddi istikrarsızlık, belirsizlik ve risk ortamının uzun süreler devam edeceği beklenmektedir.

Başta ABD olmak üzere süper güçlerin yukarıda belirtilen konulara duyarlı olmaları, ortak hareket etmeleri, ortak çözümler bulmaları gerekmektedir.

Bunun aksine, dünyada tek süper güç olarak hareket eden ABD'nin gelişmelere önderlik etme ve sorunları çözüme kavuşturma konusunda yeterince duyarlı olmadığı, geliştirdiği 'önleyici müdahale', 'ön alıcı' gibi yeni stratejiler, Birleşmiş Milletler'i gözardı eden tutum ve davranışları ABD'nin tek süper güç kabiliyetini giderek erozyona uğratmaktadır.

Küresel nitelik taşıyan sorunlara karşı mücadelenin aynı şekilde küresel boyutta ve uluslararası işbirliği mekanizmaları çerçevesinde yürütülmesi, dünyada çok büyük bir kesimin yaşadığı 'açlığı' önleyici, gelir dağılımında dengeleri sağlayıcı projelere önem verilmesi gerekmektedir.

Dünyanın kalbi Avrasya'nın merkezinde yer alan, güçlü bir tarihi, kültürel geleneği olan, çevre ülkelerde önemli bir diasporası bulunan, Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile tekrar Asya'da, Kafkasya'da, Balkanlar'da önem ve etkisi artan ve milli güç unsurları itibarıyla dünyada 16. önemli ülke potansiyeline sahip olan Türkiye'nin yeni yüzyılda ufkunun açık olduğu değerlendirilmektedir.

Evvелce de belirtildiği şekilde; sağlam bir ekonomik güce ve siyasi irâdeye sahip Türkiye, jeopolitik önemi nedeniyle yeni dünya düzeninde kendi çıkarlarına uygun bir konum elde edebilecektir. Soğuk

.....
: **Türkiye'nin jeopolitik**
: **konumu Türkiye**
: **ekonomik, politik, sosyal**
: **ve güvenlik alanlarında**
: **güçlü olduğu sürece**
: **daha da önem kazanacak**
: **ve Türkiye'yi bölgesel bir**
: **güç yapabilecektir.**
: .....

Savaş sonrası dünyada meydana gelen değişimler, Türkiye'nin sahip olduğu konumun bilincinde olarak aktif bir dış politika oluşturması ve uygulamasının önünü açarken aynı zamanda bu durumu zaruri kılmaktadır. Türkiye bir taraftan millî değerlerine yönelik iç ve dış tehditlere karşı güvenliğini kararlılıkla savunma, diğer taraftan sosyo-ekonomik kalkınmasını sağlama

ve yüksek menfaatleri olan güven ve refaha ulaşma mecburiyetindedir.

Türkiye'nin jeopolitik konumu Türkiye ekonomik, politik, sosyal ve güvenlik alanlarında güçlü olduğu sürece daha da önem kazanacak ve Türkiye'yi bölgesel bir güç yapabilecektir.

Türkiye güçlü olmadığı takdirde ise, Türkiye'nin jeopolitik önemi aleyhine işleyecek, dış güçler tarafından Türkiye'nin jeopolitik önemini azaltıcı girişimlere daha fazla mâruz kalabilecektir.